

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Archwilio Cymunedau
Dyddiad y Cyfarfod:	10 Medi 2015
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Aelod Arweiniol dros Gyllid, Cynllun Corfforaethol a Pherfformiad / Prif Swyddog Cyllid (Swyddog Adran 151)
Awdur yr Adroddiad:	Prif Swyddog Cyllid (Swyddog Adran 151)
Teitl:	Cynllunio Ariannol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn tynnu sylw at rai o'r penderfyniadau ariannu a gymerwyd gan Lywodraeth Cymru yn y flwyddyn ddiwethaf ac mae'n amlinellu'r effaith ar gynllunio ariannol y cyngor.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

I ddangos yr anawsterau y gall penderfyniadau tymor byr neu annisgwyl eu hachosi, a'r effaith ar allu'r cyngor i ddelio â'r heriau ariannol sy'n wynebu'r sector cyhoeddus.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Ystyried yr adroddiad a gwneud sylwadau fel y bo'n briodol.

4. Manylion yr Adroddiad

Arian refeniw gros y Cyngor yn 2015/16 yw £282.6m ac mae wedi'i ddadansoddi fel a ganlyn:

Cyllideb	Manylion	Gwerth
Cyllideb Refeniw Gros		£283m
Ariannwyd gan:	Ffioedd/Incwm Arall	£48m
	Grantiau'r Llywodraeth	£50m
Cyllideb Refeniw Net		£185m
Ariannwyd gan:	Setliad Refeniw	£140m
	Treth y Cyngor	£45m

Mae Cyllid y Llywodraeth yn cyfrif am tua 67% o gyllideb gros y cyngor, a'r elfen fwyaf arwyddocaol yw'r Grant Cynnal Refeniw sy'n darparu 40% o gyfanswm arian y cyngor.

Yn 2015/16, Grant Cynnal Refeniw yw £112.9m (£115.5m y llynedd), ac ynghyd â Threthi Annomestig Cenedlaethol mae'n ffurfio 'Setliad Terfynol' y

cyngor gan y Llywodraeth. Mae'r Setliad yn cynrychioli 77% o gyllideb refereniw net y cyngor o £188m. Mae gan newid canrannol i'r Setliad fwy neu lai yr un effaith â newid o 3.4% yng nghyllid Treth Gyngor. O ystyried yr effaith y mae newidiadau i'r Setliad wedi ei gael ar gyllid y cyngor, mae gwybodaeth cynllunio ariannol tymor canolig cadarn yn hanfodol. Mae'r cyngor yn cynnal cynllun ariannol tymor canolig treigl tair blynedd sy'n dibynnu ar ragdybiaethau cynllunio deallus, gan gynnwys yr elfen fwyaf arwyddocaol o Setliad Refereniw blyneddol Llywodraeth Leol.

Tan fis Mai 2013, bu'r gwerthoedd Setliad yn gymharol gyson â'r dyraniadau amcanol a gyhoeddwyd yn 2011. Roedd y dyraniadau amcanol yn golygu bod cyngorau Cymru yn cynllunio ar gyfer cynnydd ar gyfartaledd mewn termau arian parod o 0.5% a dyma oedd yr achos ganolog yng nghynlluniau tymor canolig. Ym mis Mai 2013, rhybuddiodd y Gweinidog nad yw'r dyraniadau amcanol a ddarparwyd yn sail ar gyfer cynllunio. Y gostyngiad a gyhoeddwyd yn y pen draw yn y Setliad Terfynol ar gyfer llywodraeth leol yn 2014/15 oedd -3.4%. Mae'r Setliad Terfynol yn cynnwys gwerth setliad dangosol ar gyfer 2015/16 a oedd yn dangos gostyngiad -1.55% mewn cyllid. Ym mis Mehefin 2014, cyhoeddodd y cyn Weinidog unwaith eto nad oedd modd defnyddio ffigurau dangosol er mwyn blaen gynllunio ac y gallai'r gostyngiad fod mor uchel â -4.5%. Yn absenoldeb unrhyw beth mwy penodol, newidiodd llawer o gyngorau eu tybiaethau cynllunio i gynnwys gostyngiad o -4.5%.

Cafodd ystod ariannol effeithiau'r senarios hyn eu nodi yng Nghynllun Ariannol Tymor Canolig ar y pryd i ddylanwadu ar broses cyllideb y cyngor. Mae'r tabl isod yn meintoli effaith ariannol yr ystod o werthoedd setliadau a ddyfynnir uchod. Setliad Terfynol y Cyngor ar gyfer 2015/16 oedd gostyngiad ariannol o 3.6%, ac ynghyd â thybiaethau eraill, creodd fwlch cyllidebol o £8.3m.

Blwyddyn	Formal Settlement	Effaith	Cyhoeddia dau Canol Blwyddyn	Effaith	Setliad Terfynol	Effaith	Ystod yr Effaith	
	Dangosol	£'000		£'000	£'000	£'000	£'000	
14/15	0.50%	761	-4.00%	(6,088)	-3.40%	(5,175)	760.99	(6,088)
15/16	-1.55%	(2,323)	-4.50%	(6,533)	-3.60%	(5,226)	(2,323)	(6,533)

Derbynnir bod yna rhywfaint o ansicrwydd ar hyn o bryd ar lefel genedlaethol yng Nghymru a'r DU ynghylch cyllid cyhoeddus, wrth aros am ganlyniad Adolygiadau Gwariant ar lefel Llywodraeth Cymru a'r DU. Fodd bynnag, mae'r diffyg setliadau llywodraeth leol aml-flwyddyn dibynadwy yn peri risg gwirioneddol i gynllunio ariannol a gallu'r cyngor i reoli'r heriau ariannol sydd o'n blaenau. Wrth i benderfyniadau cyllido fod yn fwyfwy anodd i aelodau etholedig, mae'n debygol y bydd yr amser rhagarweiniol i gyflwyno arbedion yn cynyddu a bydd rhaid gwneud penderfyniadau ar y wybodaeth orau sydd ar gael ar y pryd, oedd yn seiliedig ar y ddwy flynedd ariannol ddiweddar, gallai amrywio'n sylweddol o'r sefyllfa derfynol.

Er bod newidiadau i'r Grant Cynnal Refeniw yn amlwg yn cael effaith sylweddol, oherwydd ei fod yn werth sengl, o leiaf gellir modelu effaith ystod o senarios mewn i gynlluniau ariannol. Serch hynny, nid dyma'r achos o ran grantiau a'r penderfyniadau (neu mewn rhai achosion, penderfyniadau hwyr) yn effeithio ar gyllid grantiau.

Ynghlwm fel atodiad 1 y mae enghreifftiau o newidiadau heb eu cynllunio, boed hynny'n gadarnhaol neu'n negyddol, sy'n effeithio ar y gweithgareddau sy'n cael eu hariannu dryw grantiau. Cyn ystyried yr enghreifftiau, rhaid tynnu sylw at y pwynt ehangach ynghylch nifer y grantiau penodol a'r fiwrocratiaeth ychwanegol a'r gost sy'n cyd-fynd â nhw. Tynnwyd sylw mewn adolygiad a gynhaliwyd ar grantiau 13/14 at 86 grant refeniw penodol. Roedd y rhain yn amrywio mewn gwerth o £900 i £6.5m, heb unrhyw gydlynid amlwg yn yr amodau cais am grant. Er enghraifft, mae rhai yn gofyn am archwiliad llawn o'r gwariant grant ac eraill ddim, heb gyfeirio at werth y grant.

Bu rhywfaint o symudiad ar hyn yn ddiweddar, ond y llynedd derbyniodd y cyngor tua £34m o grantiau refeniw gan Lywodraeth Cymru, er bod rhai trwy'r consortiwm addysg rhanbarthol. Mae'r rhain yn amrywio o'r mwyaf (£6m Grant Cefnogi Pobl) i tua deg a oedd yn llai na £10,000 mewn gwerth. Mae newidiadau ar gyfer 2015/16 wedi cael eu cadarnhau mewn dau faes. Yn gyntaf, mae'r Grant Gwella Addysg (£4.4m) erbyn hyn wedi cynnwys un ar ddeg o gyn grantiau ac mae trefniadau archwilio ar gyfer y grant hwn wedi cael eu llacio yn sylweddol, gan ganolbwyntio ar ganlyniadau yn hytrach na manylion y gwariant. Felly yn weinyddol mae'n welliant, ond roedd y cyfuniad yn golygu gostyngiad mewn cyllid.

Yn ail, mae'r Grant Datblygu Amgylchedd a Chynaliadwyedd (£2.3m) newydd wedi ymgorffori Grant Rheoli Datblygu Cynaliadwy, Trefi Taclus a grantiau Amddiffynfeydd Llifogydd - dim arwyddion eto a fydd hyn yn cael ei dorri. Fodd bynnag, o ddiwedd mis Awst, nid yw'r dyraniad terfynol wedi cael ei gymeradwyo, a gallai gael ei newid, ar ôl i bum mis o'r flwyddyn ariannol fynd heibio.

Yn ogystal, bydd y Cytundeb Canlyniadau (£1.0m) hefyd yn trosglwyddo i'r Grant Cynnal Refeniw y flwyddyn nesaf.

Felly bu rhywfaint o welliant ond mae lle i lawer mwy. Mae'r newidiadau uchod yn golygu bod cyfanswm nifer y grantiau wedi gostwng ac mae rhai o'r dulliau archwilio wedi cael eu hymllacio, ond mae peth anghysondeb yn parhau yn y dull archwilio rhwng ffrydiau ariannu. Byddai £34m sydd heb ei neilltuo yn bendant yn torri lawr ar fiwrocratiaeth a chost. Mae cynghorau Cymru yn fwy dibynnol ar arian grant na'u cymheiriaid yn Lloegr fel cyfran o'r cyllid cyffredinol, ac felly byddai toriadau i gyllid grant yn cael mwy o effaith. Dylid dilyn model Lloegr o ddad-neilltuo yng Nghymru er mwyn lliniaru'r risg hwn a rhoi mwy o ryddid i gynghorau ymdrin â chyllidebau sy'n lleihau mewn ffordd gynlluniedig.

Mae grantiau penodol yn fodd i gyflawni blaenoriaethau adrannol llywodraeth genedlaethol drwy seilwaith llywodraeth leol, y tu allan i'r brif Grant Cynnal

Refeniw. Mae'r rhan fwyaf o grantiau yn ariannu swyddi penodol neu'n cefnogi ystod o swyddi, ac mae ansicrwydd ynghylch cyllid yn y dyfodol, neu bod yn hwyr yn rhoi gwybod am glustnodi, yn achosi risg i gyflwyno gwasanaeth a chynllunio ariannol.

Ar un llaw fe groesawir cyllid ychwanegol heb ei gynllunio yn ystod y flwyddyn, ond ar y llaw arall, gall fod yn broblem. Yn aml, gwneir y cyhoeddiadau ym mis Chwefror neu fis Mawrth gyda chyfarwyddiadau i wario'r arian cyn diwedd y flwyddyn. Er enghraifft, ar 31 Mawrth 2014 cafodd y cyngor wybod bod arian ar gyfer 'pwysau'r gaeaf' yn cael ei ddyfarnu ar gyfer 2013/14. Yn yr enghraifft honno, o leiaf roedd yn ddichonadwy oherwydd yr amodau grant, i ariannu costau eisoes, ond lle mae'r arian yn cyrraedd yn hwyr yn y flwyddyn i gefnogi blaenoriaeth benodol, gall fod yn broblematic i'w wario cyn diwedd y flwyddyn ac yn aml mae'n gwyrddroi sefyllfa refeniw y mae'r cyngor wedi ei adrodd. Yn yr hinsawdd ariannol heriol sydd ohoni, gall dyfarnu grantiau penodol yn annisgwyl arwain at arian a allai gael ei sianelu i weithgareddau sydd yn destun toriadau ariannol ehangach neu yn anghydweddol â blaenoriaethau neu benderfyniadau eraill y cyngor.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae cynllunio ariannol cadarn wrth wraidd pob gweithgaredd cyngor.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae'r ystod o effeithiau ariannol wedi'i nodi yn Adran 4.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Aseiad o Effaith ar Gydraddoldeb (AEC) a gynhaliwyd ar y penderfyniad?

Nid oedd angen datganiad ar gyfer yr adroddiad hwn. Mae pob penderfyniad cyllidebol yn destun AEC unigol ac asesiadau effaith ehangach.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgorau Archwilio ac eraill?

Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Chymdeithas Trysoryddion Cymru yn parhau i lobïo ar gyfer setliadau aml-flwyddyn a chynnydd mewn dad-neilltuo cyllid grant.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae'r diffyg setliadau ariannol aml-flwyddyn dibynadwy yn rhwystro cynllunio ariannol a gwasanaeth y cyngor ac yn peri risg sylweddol. Bydd penderfyniadau cyllidebol yn dod yn fwy anodd a bydd y cyfnod rhagarweiniol i wneud newidiadau yn cynyddu. Er y bu gwelliannau i lefel y fiwrocratiaeth o ran grantiau, byddai dilyn model Lloegr o ddad-neilltuo grantiau refeniw yn rhoi mwy o hyblygrwydd i gynghorau i ymdrin â heriau sydd o'n blaenau a byddai'n gostwng costau ymhob haen o lywodraeth.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Nodir y rhain yn Adran 4.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151, Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.

Mae Erthygl 6.3.2(c) yn amlinellu pwerau archwilio mewn perthynas ag edrych ar unrhyw fater sy'n effeithio ar yr ardal neu ei thirgolion ac mae Erthygl 6.3.2(d) yn nodi ei bwerau wrth ymdrin â materion a gyfeiriwyd ato gan y Cyngor neu'r Cabinet. Mewn cyfarfod ym mis Chwefror 2015, gofynnodd y Cyngor Sir i'r pwyllgor archwilio edrych ar y mater penodol hwn.

Swyddog Cyswllt: Prif Swyddog Cyllid (Swyddog Adran 151) Ffôn: 01824
706090

Atodiad 1

Grant	Gwerth	Mater
Grant Cefnogi Pobl	£6.1m	Ystod o doriadau a gynghorwyd drwy 14/15: • Toriad dangosol 5.8% • Cynghorwyd ym mis Mai 15% • Toriad terfynol 10.4%
Grantiau Addysg (Grant 14-19, Grant Effeithlonrwydd Ysgolion a Grant Cyrhaeddiad Lleiafrifoedd Ethnig)	£3.0m	Toriadau yn ystod y flwyddyn 2014/15. I gychwyn, dywedwyd y byddai'r toriadau yn 5% ond y gellir eu cymhwysu i'r tri grant a restrwyd, ond wedyn cafodd hyn ei newid i roi disgrisiwn i gynghorau. Y toriad yn y diwedd oedd cyfartaledd o 4.3%.
Grant Nofio am Ddim	£112,000	Cafodd y dyraniad ar gyfer 2015/16 ei dorri gan £20,000 gyda phum wythnos o rybudd.
Grant Cyfleoedd Chwarae	(£48,000)	Cyhoeddwyd ar 12 Chwefror gyda chyfarwyddyd i wario'r grant erbyn 31 Mawrth.
Cofnodi Trwyddedau Symud Anifeiliaid	£37,000	Cawsom wybod beth amser yn ôl y byddai cofnodi trwyddedau symud anifeiliaid yn destun 'hunanwasanaeth' gan ffermwyr, gan leihau'r angen i gyflogi staff i wneud hynny, felly cafodd y gyllideb ei thynnu nôl. Mae'r cyngor wedi cynllunio ar gyfer hyn a gadawodd staff perthnasol, neu byddant yn gadael ar 31 Mawrth. Serch hynny, mae bellach yn amlwg na fydd y drefn 'hunanwasanaeth' yn cael ei chyflwyno ar amser, a dywedodd Llywodraeth Cymru efallai y bydd angen i rai cynghorau barhau â'r swyddogaeth/cyfrifoldeb hyd nes i'r 'hunanwasanaeth' gael ei gyflwyno - ond fe fydd y gyllideb yn cael ei thynnu nôl. Fe gysylltodd Awdurdodau Lleol â Llywodraeth Cymru sydd bellach wedi dweud y bydd rhywfaint o gyllid ychwanegol ar gael i'r Awdurdodau Lleol hyd nes bydd yr 'hunanwasanaeth' yn cael ei gyflwyno.
Cronfa Cydweithio Rhanbarthol	£2.3m	Sefydlwyd y Gronfa Cydweithio Rhanbarthol yn 2013/14 fel cronfa £10 miliwn ledled Cymru i hybu prosiectau cydweithredol. Cafodd prosiectau eu cymeradwyo ar sail gwarant ariannu tair blynedd. Yn 2014/15, cafodd hanner y gronfa hon ei ailenwi yn rhan o'r Gronfa Gofal Canolraddol, wedi'i anelu'n benodol at ariannu prosiectau gofal cymdeithasol. Fodd bynnag, cafodd y Gronfa Gofal Canolraddol ei chyflwyno fel rhaglen gyllido am un flwyddyn yn unig, gan olygu bod blwyddyn olaf y cyllid gwreiddiol Cronfa Cydweithio Rhanbarthol wedi cael ei haneru.
Gwasanaethau Cymdeithasol - Grant Cyflawni Trawsnewid	£284,000	Y broblem â'r grant hwn yn aml yw ein bod yn cael gwybod yn hwyr y bydd yn cael ei ddyrannu – derbyniwyd y grantiau ym mis Hydref a Rhagfyr yn y ddwy flwyddyn ariannol ddiwethaf.
Grant Rheoli Gwastraff	£2.2m	Cael gwybod yn hwyr am y ffigwr grant terfynol. Fel arfer Ebrill ond mae wedi bod yn mis Awst.